

AZ ITALFOGYASZTÁS NÉPSZOKÁSA DOROSZLÓN

Képzetek, hiedelmek, anekdoták; használata a népi gyógyászatban

A bácskai zsiros fekete föld nem igazán szőlőnek való. Ennek ellenére a 18. századtól a filoxéra megjelenéséig jelentős területen termesztették. Némely határrészek elnevezései, mint pl. a Szentkúti szőlők, Öregszőlők, Kertföldek nagybani termesztéséről tanúskodnak. Ismereteink szerint a Gyepföldön, a Rókásban, az Irtásban meg a Beltelekben is voltak szőlőskertek.

Italról, italfogyasztásról lévén szó aligha gondol valaki másra, mint a szőlőléből erjesztett borra, amely a tanulmány mottóját képezi. A bor kapcsán sokan valamely szőlőhegyre¹, közismert bortermő vidékre gondolnak. Mindazonáltal a régi följegyzések, levéltári anyag tanúsága szerint a mezőségi szőlők területe és bortermése, csakúgy, mint az átlagos vagy egyéni borfogyasztás² meghaladta a hegyvidékit.

A szőlő termesztésének célja elsősorban a bornyerés volt.³ A borból is a legtöbb parasztgazda önellátó volt. Ha netán nem volt szőleje, megszólták érte, hogy a bort szereti, de a szőlőt kapálni, azt nem! Merthogy a szőlő az ember árnyékában díszlik legjobban.

Korabeli följegyzés szerint a filoxéra meg a peronoszpóra megjelenése előtt sok bor termett, és a nép igen megszokta a borivást, mert potom áron, két forinton lehetett egy akó bort venni. Voltak emberek, akik leélték életüket, nagy kort értek, de vizet alig ittak.⁴

A szőlő bogyói Anna napján kezdenek tarkulni. A lehullott bogyókból *pu-dárbort* készítettek, és ha híján volt az óbor, akkor musttal, rámpással kínálták a szüretelőket.

Amíg nem indult meg a szőlőlé erjedése, addig *mustnak*, ha az élesztősejtekből zavarossá vált, és be lehetett rúgni tőle, *rámpásnak*, első borfejtés után *újbornak*, egy év elteltével *óbornak* nevezték. *Szüzbort* a szőlő első terméséből készítették.

Amikor a falu határában fogyni kezdtek a szőlőskertek, akkor a szőlőben dolgozó napszámosok részére *kapabort* vagy *kocsisbort* készítettek, amelyet a gazda háta mögött *káposztalének* neveztek. Ezzel kapcsolatban a közmondás azt tartja, hogy rossz bor nincs is, csak rossz gyomor! Tréfás hangulatban *abszolút rossz bornak* azt nevezték, amelyet a gombosi vasutasok hiteltre sem akarnak meginni.

Italozó lakodalmas legények (1954)

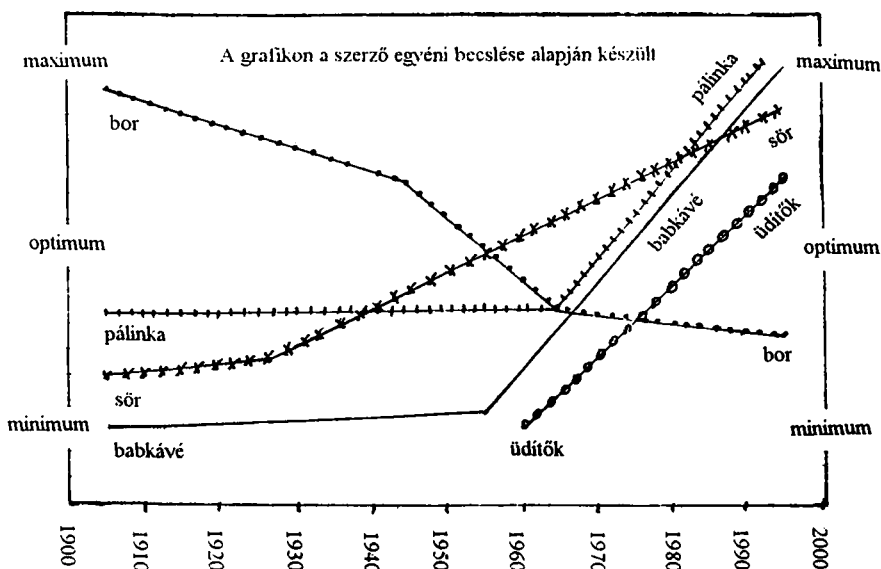
Azáltal, hogy a vendéget vele kínálták, a bor tekintélyt kölcsönzött a háznak. Ahol meg étkezéskor borosüveg állt az asztalon, ott aztán nem volt híján a mód sem.

Bora annak a szegényembernek is volt, aki más szőlőjét művelte, meg szeretelni járt⁵, és annyi szőlőt kapott, hogy lett belőle egy hordócskával. Azonkívül az asszonyok meg a gyerekek szőlőt böngésztek, és abból is bort préseltek.

1909. május 8-án és 9-én például borkiállítását szerveztek, amelyre kivonultak a népviseletbe öltözött fiatalok, fehér ruhás csószlányok meg a parasztgazdák lovas bandériuma. A kiállításon 68 fehér-, 61 siller-, 19 vörös-, összesen 148 féle bort állítottak ki. Az apatini, szilberek bortermelői mellett fehérboráért három doroszlói kapott második, öt pedig harmadik díjat. Kedvelt doroszlói ital a sillerbor és nem csoda, hogy ezzel az összes díjat a helybeliek kapták.

A borok leszűrése után, a törkölyből *törkölypálinkát*, a szőlő között termett szilvából, barackból *gyümölcs-pálinkát*, a ház körüli eperből *szederpálinkát*, diavatos nevéen *dudibrendit* főztek. Ezenkívül orvosságnak meg paradés italnak, zöld dióval *keserűpálinkát* készítettek.

A magyar ember itala a bor meg a kisüsti pálinka, német, a sör⁶, a rácé az egyszer égetett pálinka volt, amelyet a magyarok *voťkának* tituláltak. Alkalmadtán egyikük sem vetette meg a másikat, és napjainkig már leomlottak a korlátok. Manapság részegesnek a pálinkaivók, mértékletesnek a borivók számítanak. A sört *folyékony kenyérnek* tartja a közvélemény. Üdítőitalt asszonyok, gyerekek meg az önsanyargató férfiak fogyasztanak. A „dzsezvában” (kávéfőző üstben) törökösen főzött feketekávé főképpen az asszonyok itala, de részeg férjeiket is vele élesztetik. Kevés ház van a faluban, ahol egyáltalán, vagy naponta legalább kétszer nem isznak feketekávé, ne járnának össze a szomszédasszonyok kávézás mellett tereferélni.

A mellékelt grafikon a 20. század italainak a fogyasztását szemlélteti.

A falu első urbáriumában: „Az 1550. esztendőnek I. Articulusa szerint . . .” (II. pont I. §, Tört. Lev., Zombor) Szent Mihálytól Szent György napjáig volt a falunak italmérése, melynek jogát először 1890-ben bérelték helyi vendéglősök.⁷

Öt-hat kocsmá mindig volt a faluban, amelyeket csakis férfiak látogattak. Híres régi kocsmák a Nagykocsmá, a Papp-féle vendéglő⁸, a Liba meg a szentkúti csárda voltak. Az utóbbi cégtáblájára az volt írva, hogy: Állj meg sárga, itt a csárda!

Italozás ürügyén kereskedők tértek be és tájékozódtak a kocsmárostól, csakúgy mint a csendőrök, rendőrök, meg a fináncok, ha valaki után *szuktat-tak*, ill. nyomoztak. A kocsmajárók viszont azt vallották, hogy a társaság kedvéért, meg a legfrissebb hírekért járnak kocsmába. A gazdák azzal kérkedtek, hogy nekik telik⁹, de a szegényebbjét kiszólták miatta. A kocsmajárók tekintélye és önbizalma akkor került válságba, ha nem kaptak kocsmahitelt.

Mindazonáltal illet néha becsípni. A bornemisszákat különcöknek tartották, annál is inkább, mert az *újhitűek* nem jártak kocsmába¹⁰, bort is csak *suba alatt* ittak. No meg a *józan bolond* sokkalta rosszabb, mint a részeg! Soha ki nem józanodik! Ezért egyszer az egyik asszony hites férjeurát arra kérte, hogy csípjén már be, mert akkor *olyan jó* tud lenni.

Az egyik háznál például az volt a szokás, hogy az apa meg a fia együtt ittak. Amikor hajnaltájt hazaértek, előbb az öreg, utána a fia lekurvázta, markába köpött, és jól elagyabugyálta az asszonyát.

Nagy szégyen volt, hogy némelyik háznál, ha inni akart az ember, akkor *maródit* jelentett, vagy *vendéget* hívott, mert az asszony ú. m. köténye zsebében hordta a pincekulcsot, és a saját borához is csak fondorlattal juthatott.

Asszonyféle nem járt kocsmába, otthon sem igen italozott, mert ez ellenkezett az erkölcsi normákkal. Ennek ellenére az unatkozó gazdasszonyok oly-

kor *pájkát* öntöttek a *konty alá*. Azonban a faluban nagyon ritka volt a részegeskedő asszony.

A kocsmákon¹¹ kívül mindig voltak *zugkocsmák*¹², *pálinkafőzők*. Minden szőlősgazda bort meg pálinkát mért, literszám is árusította a falubelieknek. Voltak idős emberek, akik a szőlő jövedelméből éldegéltek és *dumpingoztak*¹³, illetve italozó embereket szolgáltak ki a házuknál. Szívesen hangoztatták, hogy a kocsmárosokkal ellentétben *pogány bort* mérnek.¹⁴ Rájuk sem az italmérés korlátozása, sem a záróra nem vonatkozott, amiért igen nehezteltek a *korcsmárosok*. De hát egy ilyen faluban, ahol mindenki rokona a másíknak, mégsem akartak ujjat húzni. No meg a közfelfogás szerint az italmérés magasztos dolog, amelynek korlátozása közutálatot vált ki, és nincs ember, aki a szabálytalanságok leküzdéséért saját tekintélyét tenné kockára.

Egy szó mint száz, a 20. század közepén az italfogyasztás leginkább a borra vonatkozott, amelyről ezt mondták:

*Borban az igazság,
Bor nélkül nincs igaz vigasság!*

A bor fogyasztása csecsemőkorban kezdődött, mert ha jött a gyerek foga, akkor vizes borral kengették az ínyét, hogy mielőbb kiserkenjen.

Később az éhes gyereknek boros kenyeret adott az anyja, amelytől *mint a piros alma*, olyan lett az arca. Büszke is volt rá és mondogatta, hogy *bizony ám, makkegészséges az istenadta*.

Ha netán sápadt volt a gyerek, vérszegénységre gyanakodtak, és napjában adtak neki kevéske vörösbort, amelyről ma is azt tartják, hogy vérerősítő. Mert a vér vörös, az ember pedig a vörösbortól sárgát vizel. Hát ezért erősíti, pirosítja a vért.

Ma is élnek a faluban, akiket nem anyjuk nevelt föl, mert korai árvaságra jutottak. Öreganyjuk borral bódította a kislányokat, ha nyűgösek voltak. Föl is neveledtek, és nagy kort értek.

A falusi gyerekek tizenévesen léptek szüleik nyomába. A lányok előbb csak segítettek, később anyjuk helyett dolgoztak, 12–13 évesen szolgálni adták őket. Hasonló korban a fiúgyerekek önállóan szántottak a határban. A felnőttként dolgozó kiskorúak jogai és igényei hozzájuk igazodtak. Fiatalon kezdték a dohányzást meg az italozást. Egymás közt versenyeztek, ki bír többet meginni. Az egyik öreg azzal dicsekedett, hogy ő bizony legénykorában vödörből itta a bort, és unszolta, hogy ők is ezt tegyék.

Lányoktól, fiatal asszonyoktól viszont kegyesen tiltották, mondván, hogy semennyiért se igyanak bort, mert nagyra nől tőle a *csöcsük* (pedig a férfiak azt kedvelték).

Aratáskor az aratómunkások kevés pálinkát öntöttek az ivóvízbe, hogy a határbeli kutak rossz vize ne ártson meg, ne okozzon hideglelést, rosszulletet, meg hogy ne izzadjanak annyira a rekkenő melegben. Délutánonként pálinkás kenyeret ettek, hogy ne émelyegjen a gyomruk. Fölnőtt és gyerek egyaránt fogyasztotta.

A BOR MINT SZENTELMÉNY

Szent János napján a templomban bort szenteltek, amelyből minden hordót feltöltöttek. Ezáltal a bor szentelménnyé, jelképesen Krisztus vérévé változott, amelyet egész éven át italként és bajelhárító céllal fogyasztottak.

Doroszlói kazánház pálinkafőzéskor (1977)

Jellemvizsgálat. Egyéves korában pénzt, bort meg könyvet helyeztek a gyerekek elé, mert amelyikért nyúl, azt fogja kedvelni egész életében.

Messziről jött ember azt mond, amit akar – tartja a közmondás. A paraszti vendéglátás leplezett célja, hogy a bor hatására, italozás közben az idegen kimutassa *foga fehérjét*, illetve a jellemét.¹⁵ Rátöntenek, majd azzal unszolják, hogy a vendég igya ki a borát, nehogy patkány jöjjön a házhoz. Aztán meg ha berügött és megeredt a nyelve, akkor kifaggatják.

AZ EMBERÉLET FORDULÓI

Az 1970-es évekig a falusi lakodalmakban¹⁶ csak bort ittak, és amikor esküvő után kerülték a falut, akkor a báméskodókat is megkínálták. A gazda tekintélyét növelte, ha a borától¹⁷ jól berúgtak. Évek múltán is emlegették, hogy ott aztán *kidőltek* a menetből. Mindezt a falu népe megértéssel fogadta, mert hát *az ittasságot meg a terhességet nem lehet elitkolni!*

Hajnaltájban az új pár (Szent János poharával), sorba kínálja a lakodalmasokat, akik szívesen fogadják, és fenéki a boldogságukra ürítik a poharukat.

Temetéskor a virrasztó férfiakat borral kínálták, de koccintani nem volt szokás, mert a borospohár csengése kegyeletsértés, zavarja a halott nyugalmát.

Paszita, ill. keresztelés alkalmával kisebb lakodalmat tartanak, amelyen az újszülött egészségére bort isznak, és vidáman koccintanak.

Arad óta a magyar ember nem koccint sörrel. Ivóvízzel, üdítővel sem, mert nincs benne alkohol. Az utóbbi gúnyveve: *gatyafröccs*.

ÁLDOMÁS

Ősi szokás adásvételkor inni a *ló bőrére*. Az 1545-ös erdélyi országgyűlés határozata szerint például minden „tiszteletes vásár jeléül illik meginni Szent János poharát, amit közönségesen áldomásnak szokás nevezni”. Rendszerint

az kezd fizetni, aki a pénzt kapja. Az első pohárnál koccintanak, aztán meg ahogy jön . . . Az ivászat hiedelmi lényege, hogy aki jószágot vesz, fizessen áldomást, másképpen nem lesz hozzá szerencséje.

Ha az ismerősök aznap újra találkoznak, akkor ezt mondják: – Ha még egyszer találkozunk, akkor (áldomást) fizetsz!

Amikor újszülött van a családban, vagy a számosállatoknál van szaporulat, akkor pálinkával isznak áldomást. Mielőtt behúznak a pálinkásbutellába, megrázzák, gyöngyözik-e? Akkor kalapot emelnek: No akkó, aggyisten vagy dicsértessék . . ., és akkor isznak belőle.

Ha elkészült a ház, a májusfára bort meg pálinkát helyeztek építőáldozatnak.

A BOR INTEGRÁLÓ SZEREPE A FALUSI TÁRSADALOMBAN

A hagyományos János-napi, étkezéssel egybekötött ivászatok nem újkeletűek, hanem a vallás által tisztára mosott pogány népszokások továbbélését ismerjük föl bennük. Nélkülük¹⁸ a falu társadalmi és gazdasági élete el sem képzelhető. Régi szokás szerint, ha válságba kerül valamely közös ügy, akkor a bogrács árnyékában iszogatnak. A bor hatására megnyílnak a szívek, építő jellegű párbeszéd kezdődik, közös nevezőre jutnak az emberek, és megoldódnak a gondok.

A bor integráló szerepét bizonyítja a tizedik évtizede működő Önkéntes Tűzoltó Testület is, amelynek elnöki posztjára például mecénás bortermelőt választanak. A testület, áldomásért a pártolótagokat végtisztességben részesíti, a húsvéti ünnepkör szakrális rítusait is bor ellenében támogatja, mivelhogy *Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen*.

A hagyományos tűzoltóbálban csakúgy, mint mindenütt, az italok között a boré az elsőbbség.

A helyi Móricz Zsigmond Magyar Művelődési Egyesület szakosztályai önkéntesen működnek. Munkájukért itallal, közös vacsorával kedveskedik az elnök.

A földműves-szövetkezet munkaközössége minden évben aratóünnepséget rendezett, amelyre meginvitálta a parasztokat, a legközelebbi munkatársakat meg az önkormányzat vezetőit.

A hajdani gerebenezők nehéz akkordmunkát végeztek, viszonylag jól ke-restek, de sok *kenderport* beszívtak, és munka közben *pótútak*.¹⁹

ÜNNEPEK

Húsvétkor, búcsúkor, disznóvágáskor, névnapkor meg karácsonykor hagyományosan minden háznál bort ittak. Ezekre az alkalmakra a szőlősgazda is bort előlegezett a cselédeinek.

ÖSSZESEGÍTÉSEK (MÓVÁK)

Az összesegítésnek, mővának hagyománya van Doroszlón. A házépítést, hurcolkodást, aratást meg-hasonló munkákat a kölcsönösség elve alapján végezték. A közműveket, iskolát, kultúrházat meg mindent összefogással építettek a falu lakói. A munkavégzés alatt a *munkáltató* étellel-itallal látta el a munkásait, akik szorgalmasan dolgoztak, de el is várták, hogy legalább itallal traktálják őket.

MAJÁLISOK

A helyi általános iskola tanulóit minden tavasszal kivitték majálisozni az erdőbe, de ennek semmi köze sem volt az italozáshoz. 1945-ben változott a

környék falvainak etnikai összetétele és az ország délebbi részeinek vadregényes tájairól szerbek települtek bc. A nosztalgiazó népcsoportok, a május elseji díszfelvonuláson zöld ágakkal ékesített cséplőgarnitúrát vontattak a doroszlai nagyerdőben levő *római sáncokhoz*. Lakoma meg italozás mellett napestig hangos zene szólt, vigadtak és táncoltak. Az efféle majálisok mintegy tíz éven át ismétlődtek, de népszerűségük ellenére teljesen megszűntek. Mégis emlékezetesek maradtak.

FARSANGI TOBZÓDÁSOK

Amikor elérkezik farsang, akkor ú. m. elszabadulnak az ördögök, és tobzódásra meg fajtalankodásra csábítják a gyanútlan hívó embereket. Hittudósok, nagy és tekintélyes prédikátorok évszázadokon át óva intettek a *becsali sátán* minden pompája ellen, mégis farsangban az emberek gondtalanul vigadtak, és köznapi szokásaiktól eltérően, mondhatni fölszabadultan viselkedtek. Mintha ördög bűjt volna beléjük.

Adomaként él tovább az egyik idős ember története, kitől hittanórán a tisztelendő úr kérdezte, melyik a vallásunk legszentebb ünnepe. Hajdani köztudatra jellemző, hogy szinte gyerekként, gondolkodás nélkül azt felelte: *a szent farsang három napja*.

A farsangi bálak mintegy kötelező érvényűek voltak. Kinek milyen ötlete támadt, olyan bált szervezett. De nem úgy, mint manapság, hogy egyetlen bált is nehéz megtartani. Mindegyik kocsmáros bált tervezett, telt ház volt, annyian látogatták. Volt álarcosbál, iparosbál, vadászbál, sportbál, regrutabál, legénybál, párosbál, nősbál, halászbál, csíkbál, tűzoltóbál és még sorolhatnánk. Magánházaknál batyubál, gyerekbál meg hasonló volt.

Bálba kölcsönpénzen is elmentek az emberek, mert aki a farsangban nem mulatta ki magát, azt aratáskor, meg más fontos mezőgazdasági munkák idején bántotta a nyavalya: valamely betegségbe esett, amiatt nem bírt dolgozni. Tánc közben nagyokat ugráltak, magasba emelték táncosukat a férfiak, hogy akkorára nőjön a rostnak való kender. A mulatságból az idősebbek is kivették a részüket, ezért tartottak *özvegyasszony* bált. Régen bizony azt szólták meg, aki visszahúzódott, és ha év közben betegség érte, azzal magyarázták, hogy nem farsangolta ki magát.

A legények zenekísérettel járták a falut. Közülük valamelyik *bolondkereket* vontatott a kocsúton. A műkedvelők *halálparódiát* játszottak. Nem maradhatt el a *bögőtemetés* sem. A vénlegényekkel, -lányokkal tuskót húzattak. Állatmaszkot öltöttek magukra, medvének, lónak öltöztek.

Ha netán fehér volt a farsang, akkor a lányok utcakapuját hóval torlaszolták el a legények, ha nem esett hó, akkor pelyvát, töreket szórtak a házuk elé. Minden falunak megvolt a maga farsangi jellegzetessége.

Régi doroszlai szokás szerint a fiatalok farsangi mulatságán a lányos anyákkal együtt három sor szájtátó öregasszony ülte körül a parkettet. Húshagyó kedd éjjelén, a farsang végét jelentő éjféλι harangszó előtt a harangozó megcsörgette a templom kulcsait, és jámbor szavakkal kérte, hogy vessenek véget a vigasságnak, mert most a böjt időszaka következik. Kérte, hogy másnap valamennyien legyenek ott a templomi hamvazáson. Ekkor a zenészek *lefújták* a farsangot. Karmesterük fölállt, tisztelete jeléül levette a kalapját, és az új-évihez hasonló köszöntőt mondott, amelyben ott volt, hogy *bő bort, bő búzát adjon az Isten*. Sok szerencsét kívánt, a pártában maradt lányokat pedig azzal vigasztalta, hogy a következő farsangig ők is biztosan férjhez mennek.

*Búcsúkor a doroszlai parasztek szívesen kocsmáztak,
és az ivószobában társalognak (1958)*

De az igazi mulatság csak ezután kezdődött. Mókára hajlamos legények borgőzös fejjel, heccből fölkiérték *móvatáncra*, meg sorra hamvazták a szájatátó öregasszonyokat. Egyikük vizet fröcskölt, a másik hamut szórt a pendelyük alá, mondván: *porból lettél, porrá válsz!* Harangszót sem várva, alaposan meghamvazták azt, akire nehezteltek.

A farsangi mulatozások homályos célja az egészség megőrzése, a termékenység növelése, a növények és állatok hasznának a biztosítása mágikus cselekménnyel, amelyhez bor adta a *szent* révületet. Amiért különösképpen kedvelték, a köznapi problémáktól való menekülés, a gondüzés, a közönség megnevetetése, de akkor sem sértődött meg senki, ha a tréfa kissé bántó volt. Farsang végeztével a bálak szervezői elégedetten dörzsölték tenyerüket, mert sok bort eladtak, a farsangolók pedig emelkedett érzéssel, megtisztultan távoztak.

AZ ITALOK SZEREPE A GYÓGYÍTÁSBAN

Orvosságnak minden háznál tartogattak 1–2 liter kisüsti eperpálinkát.

Daganatra jót tesz a pálinkás borogatás. Ha dagad, gyúlik az ujjá, tartsa bele egy pohárka eperpálinkába. *Gyűlésre*, gyulladásra pálinkás kenyeret kell tenni. Szoptató anyának, ha megdagadt a melle, akkor háziszappanból, kristálycukorból, lisztből, pálinkából meg szalonnából pempőt főztek, ezt rakták rá.

Fájós fogukat is pálinkával borogatták.

Gyomorfájásról majorannás, ill. *kerti borsospálinkát* ittak.

Hajukat sörben mosták a lányok.

Hasmenés ellen csetepálinkát ittak, vörösborban fodormentát forraltak, és megitták.

Hűlés, megfázás ellen forralt bort meg *krampampulit* ittak.

Járványoktól, kolerától régen azok menekültek meg, akik fokhagymás pálinkát ittak.

Köhögés miatt a dohányzó férfiak rendszeresen isznak pálinkát.

Rontó céllal, szerelmi bájtalnak a lány havibajos váladékát keverte a legegény borába, hogy magához kösse.

Sebek kimosására, fertőtlenítésére is pálinkát használtak.

Valamikor, az első világháború előtt a Trí Kata néni javasasszony volt, aki mérget kevert az iszákos férfiak pálinkájába, vagyis megölte őket.

Allatgyógyászatban, ha viszket a kis pulyka lába, akkor pálinkás vízbe állítják őket.

Ha nem akar ülni fészken a pulyka, akkor pálinkával berúgatják.

Hibás lovat, ha vásárra hajtottak, akkor itallal bódították.

*

ÁLLATMESÉK

Csöpögött a pincében csap, és a szomjas egér becsípett tőle. Fölmászott a boroshordó tetejére és a dugón állva ezt kiáltozta: Hol az a nyomorult macska, hogy elbánjak vele . . .

*

A mezei nyúl is annyira berúgott, hogy útközben elhagyta az ereje és összeroskadt. Két farkas ment arrafelé. Nem tudtak megosztani a prédán, azaz, hogy melyikük falja föl a nyulat. Annyira összeverekedtek, hogy ájultan roskadtak a földre. Amikor a nyúl magához tért, dörzsölni kezdte a szemét, aztán magában mondta: Tudtam! Ha becsípek, mindjárt bajt keverek . . . De ahogy ezzel a két farkassal elbántam . . . Magam sem hinném, ha nem látnám!

*

Részegek egymás közt:

- Ha iszom, mindjárt a lábamba száll.
- Nekem a fejembe . . .
- Kinek hol van hely, oda megy . . .

LAKODALMI BORKÖSZÖNTŐ, BORDALOK

1. Midőn Noé atyánk a vízözön elől futott a bárkába,
Minden állatból és növényből egyet vitt,
Hogy vízözön után ne nélkülözzön semmit.
Ámbár mégis legbölcsebben tette,
Hogy szőlőtőkét el nem felejtette.
Neki köszönhetjük, hogy a bort ismerjük,
Mellyel öröket és kedvünket szerezzük.
Rajta tehát urak, töltsünk a pohárba,
Igyunk Noé atyánk emlékére máma. Bívár!

*

1. Én már többet nem, én már többet nem, nem, nem iszom
Torkomat a szegre akasztom.
2. Azért is iszom, azért is iszom, azért is iszom, az angyalát,
Én fizettem ki a bor árát.

*

1. Isten mondja: kedves fiam, Nőé,
Kóstold meg már, hogy az újbor jó-é?
Nőé mondja: ihaj-tyuhaj, Sári
Kezdek tőle három Istent látni!

ANEKDOTÁK

Két atyafi Bajmokon járt, és betértek egy kocsmába reggelizni. Előszedték tarisznyájukból a kenyeret, szalonnát meg a vöröshagymát, amitől megszomjaztak.

Egyikük odaszólt:

– Kocsmáros úr, van-e jó bora?

– Méghozzá a legjavából! A pap is tőlem viszi misebornak! – felelte.

– Hát, ha tényleg olyan jó, hozzon ki két pohárral!

Evés után megtörölték a szájukat, becsattintották a bicskájukat és koccintottak. Hanem, amikor ittak, fanyar képpel egymásra néztek . . . Meg se itták, hanem fizettek, és távoztak. De azért nem állhatták szó nélkül, egyikük visszaszólt:

– Mondja, kocsmáros! Ettől a káposztalétől fordult le a papjuk az oltárról?

*

A férjhez menő lány nagy gondban volt, kihez menjen feleségül? Kérői közül egyik kurvás, a másik részeges volt.

Anyja az előbbi választotta, mondván, hogy a férfiaknál a kurvásság mulandó, az iszákosság sírig tartó baj.

*

Hörghurut miatt sok gyógyszert szedtem – mesélte az egyik atyafi. – Egyszer, amikor újra receptért mentem, az orvos a fejét csóválta, és tapintatosan kérdezte:

– Miért nem iszik reggelente egy kis pálinkát?

– Próbáltam, használt is! De a feleségem meglátta, és élcelődve kérdezte, hogy nálam ez a Szívem első gondolatja . . . ?

Az orvos szó nélkül fölírta a pálinkát. A receptet beragasztottam a bár-szekrénybe.

Takarításkor a feleségem meglátta, és kíváncsian kérdezte:

– Ez meg itt micsoda?

– Találd ki! – mondtam.

– Mit ír rajta? – kérdezte az asszony.

– Olvassam föl? – kérdeztem.

– Én is tudok olvasni! Hangosan olvasta: Elrendelem, hogy N. N., a betegem, igyon minden reggel pálinkát!

Ettől kezdve elhitte a családom, hogy nekem a pálinka valóban orvosság!

JEGYZETEK

¹ Egyik legősibb kultúrnövényünk a szőlő, a szimbolikában élet- és haláljelkép. Ahol csak termesztették (a Mediterráneumtól az indiai Kasmírig), kezdetől fogva szent és isteni növénynek, életfának tekintették (Hoppál, 208. o.).

² A páli fordulat hatására a II. század közepétől már általánosnak mondható az Úrva-csora ételeinek kis darab kenyérré, az italok pár csepp borra zsugorodása a római katolikus egyház miseáldozatában (Gecse, 1983, 177. o.).

³ Újszőlő telepítésekor az első tőkét jelképesen borral locsolták, hogy jól teremjen.

⁴ Tancsik Fábián kéziratos krónikája.

- ⁵ Az egyik gazdánál egy vödör szőlő, meg öt liter búcsúra való bor volt a fizetség.
- ⁶ A sör fogyasztása valamikor az 1930-as években kezdett térni hódítani a faluban. 1943 nyarán a falu heti sörfogyasztása 12–18 hl volt, ma ennek a többszöröse. A falu egyetlen sörfejtője Pető János, fuvarosa Takács István volt, aki hetente 2–3 hathektós hordó sört fuvarozott Apatinból.
- ⁷ 1945-ben az összes kocsmát államosították, a kocsmárosok vállalati alkalmazottak lettek.
- ⁸ Régen a Papp-féle kocsmában éveken keresztül krccsedini bort mértek. A gyakori borhamisítások miatt az 1970-es évektől a kocszmákban csak palackozott bort szabad forgalmazni.
- ⁹ Amikor még az eladott jószág árát valamelyik kocsmában fizették ki, a pénz szagára odamentek a zenészek is. Régebben gyakran előfordult – utójára az 1950-es évek elején történt meg –, hogy valaki elmulatta a tehén árát.
- ¹⁰ Tréfából az igazat is meg szabad mondani – tartja a közvélemény. Ezért sokszor hallani ilyenféle párbeszédet:
– Régen találkoztunk . . .
– Nem is találkozhattunk: én nem járok kocsmába, te meg a templomba . . .
- ¹¹ Összefüggő adataink nincsenek, de egy korabeli följegyzés szerint 1942-ben 9 kocsmaműködött a faluban. Az 1999. év közepén 5 kocsmá, ill. nyilvános italmérés volt, de a boltok, vegyeskereskedések előtt több söröző férfit lehetett látni, mint a kocsmában.
- ¹² Zugkocsmának azt nevezték, ahol viszonteladásra vásárolt italt mértek.
- ¹³ A *dumping* megfelelője föltehetően az angol *dömping*, amely árufelesleget, olcsó árakat jelöl.
- ¹⁴ Kereszténynek a vizezett bort nevezték.
- ¹⁵ A néphiedelem szerint jelképesen mindenkiben *szelíd vagy vadállat* lakozik, amely cemberi alaptermészetét képezi, és a bor hatására felszínre tör.
- ¹⁶ A vőfények csikóbőrös kulaccsal járták a falut, és a lakodalmi hívogató elmondása után borral kínálták a meghívottakat. A bor ugyanaz volt, de mindkét kulacsból (csutorából) inni kellett, mert ú. m. egyik a vőlegényé, másik a menyasszonyé, és hát az utóbbi *édesebb*.
- ¹⁷ A jövendőbeli nászok, ha nem volt saját boruk, akkor egy hónappal a lakodalom előtt Erdődre, Szabadkára vagy Baranyába mentek *bort kóstolni*. Utána befogtak, és érte mentek, jól berúgtak; egy alkalommal árokba hajtottak, és fölfordultak. A telt hordókat a lakodalom helyszínén, a kocsmában helyezték el, ahová a lakodalmi tisztsgviselők meg a közeli rokonok mentek bort kóstolni. Nagy hozzáértéssel iszogatták, és tetszésük jeléül ezt mondták: Halljátok-e mit mondok? Lesz ám ebbe nóta! Sok szép magyar nóta . . .!
- ¹⁸ Társas étkezéskor, ha késik az ital fölszolgálása, akkor valamelyik kedélyes atyafi meséli kezdi: Volt nekem egy kedves kis madaram . . . Etettem, etettem, inni meg nem adtam neki! Tudjátok, mi lett a sorsa? Belepusztult szegény! A szomjúságba!
- ¹⁹ *Pótuláskor* minden gerebenező annyit adott, amennyi pénze volt. A közösen vásárolt borból viszont annyit ivott, amennyit akart. A *házi bort* leginkább kandliból fogyasztották, amely kézről kézre járt, és senki sem ellenőrizte, ki mennyit iszik? Ha gyakran járt a *főkél*, ill. a kandli, akkor berúgtak tőle. A végén már szaporodott az ital, mert többet visszaokádtak, mint amennyit megittak belőle.
Közülük egyik atyafi fogadásból, borért, a júliusi melegben, ganédomb tetején a *csibeurító* alatt töltött egy napot.

IRODALOM

GECSI Gusztáv

Vallástörténeti kislexikon. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983

HOPPÁL Mihály, JANKOVICS Marcell, NAGY András, SZEMADÁM György
Jelképtár, Helikon Kiadó, Budapest, 1995

KOVÁCS Endre

Doroszló hiedelemvilága, Forum, Újvidék, 1982

KOVÁCS Endre

Bölcsőtől a koporsóig. Az emberélet fordulóinak népszokásai Doroszlón. MNyIHKI, Értekezések és monográfiák sorozatának 18. kiadványa, Újvidék, 1988

KOVÁCS Endre–PENAVIN Olga

Doroszló földrajzi neveinek adattára. MNyIHKI, Vajdaság helységneveinek 13. füzet, Újvidék, 1988

KOVÁCS Endre

A bűvös bogrács. In.: *Dunatáj*, XX. évfolyam, 50. (998.) szám, 1989

KOVÁCS Endre

Az eperfák haszna. In.: *Föld Népe*, a Magyar Szó földművelési szakmelléklete XLV. évfolyam, 21. szám, 1991

KOVÁCS Endre

1991, Szent János pohara. In.: *Föld Népe*, a Magyar Szó földművelési szakmelléklete, XLV. évfolyam, 51. szám

KOVÁCS Endre

Hagyományos szőlészet és borászat a vajdasági Doroszlón. In.: *Néprajzi Látóhatár*, II. évf., 3. szám, 47–68. o., 1993

ORTUTAY Gyula

Szerk.: *Magyar Néprajzi Lexikon 1–5*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977–1982